

Лободіна Зоряна Миколаївна
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Данильців Христина Тарасівна
студентка гр. ПОФГм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ

Ключову роль у формуванні інтелектуального потенціалу населення, підвищенні рівня суспільного добробуту та забезпеченні інклюзивного стійкого розвитку держави відіграють якісні освітні послуги.

Важливим джерелом фінансового забезпечення публічних освітніх послуг є кошти місцевих бюджетів, частка яких у 2020 р. у загальному обсязі видатків бюджету держави на освіту становила 79%. Серед видатків місцевих бюджетів України на зазначену галузь у 2018–2020 рр. найбільше переважали видатки на надання освітніх послуг у сфері загальної середньої освіти – від 61,12% у 2018 р. з тенденцією до збільшення до 61,21% у 2020 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Структура видатків місцевих бюджетів України на надання освітніх послуг за функціональною бюджетною класифікацією у 2018–2020 рр., %

Видатки за функціональною бюджетною класифікацією	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення
Разом видатків на надання освітніх послуг, у т. ч.	100	100	100	–
Дошкільна освіта	19,18	19,26	18,83	-0,35
Загальна середня освіта	61,12	61,40	61,21	0,09
Заклади загальної середньої освіти	55,52	56,30	56,75	1,23
Спеціалізовані та спеціальні заклади загальної середньої освіти	5,61	5,11	4,47	-1,14
Професійна (професійно-технічна) освіта	5,87	5,59	5,58	-0,29
Фахова передвища та вища освіта	4,56	4,45	4,47	-0,09
Заклади фахової передвищої освіти	4,09	3,98	3,76	-0,33
Заклади вищої освіти	0,47	0,46	0,71	0,24
Післядипломна освіта	0,41	0,40	0,36	-0,05
Позашкільна освіта	5,40	5,36	5,52	0,12
Інші заклади та заходи у сфері освіти	3,46	3,53	4,02	0,56

Джерело: складено на основі даних [2].

Освітні послуги у сфері дошкільної освіти з 2017 р. фінансуються виключно за рахунок коштів місцевих бюджетів. У 2018 р. ця частка складала біля 19,18% з тенденцією до зменшення на 0,35% у 2020 р.

Якщо у 2014–2015 рр. з місцевих бюджетів майже не здійснювалися видатки на надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, то з 2016 р. професійна освіта повністю фінансується з місцевих бюджетів. У 2018–

2020 рр. питома вага цього показника коливалася біля 5,58–5,87%. Поряд з власними доходами місцевих бюджетів на надання освітніх послуг спрямовуються бюджетні ресурси, які надходять до місцевих бюджетів у вигляді міжбюджетних трансфертів. Міжбюджетні трансферти, отримані місцевими бюджетами у 2020 р. і спрямовані на освіту, наведено на рис. 1.

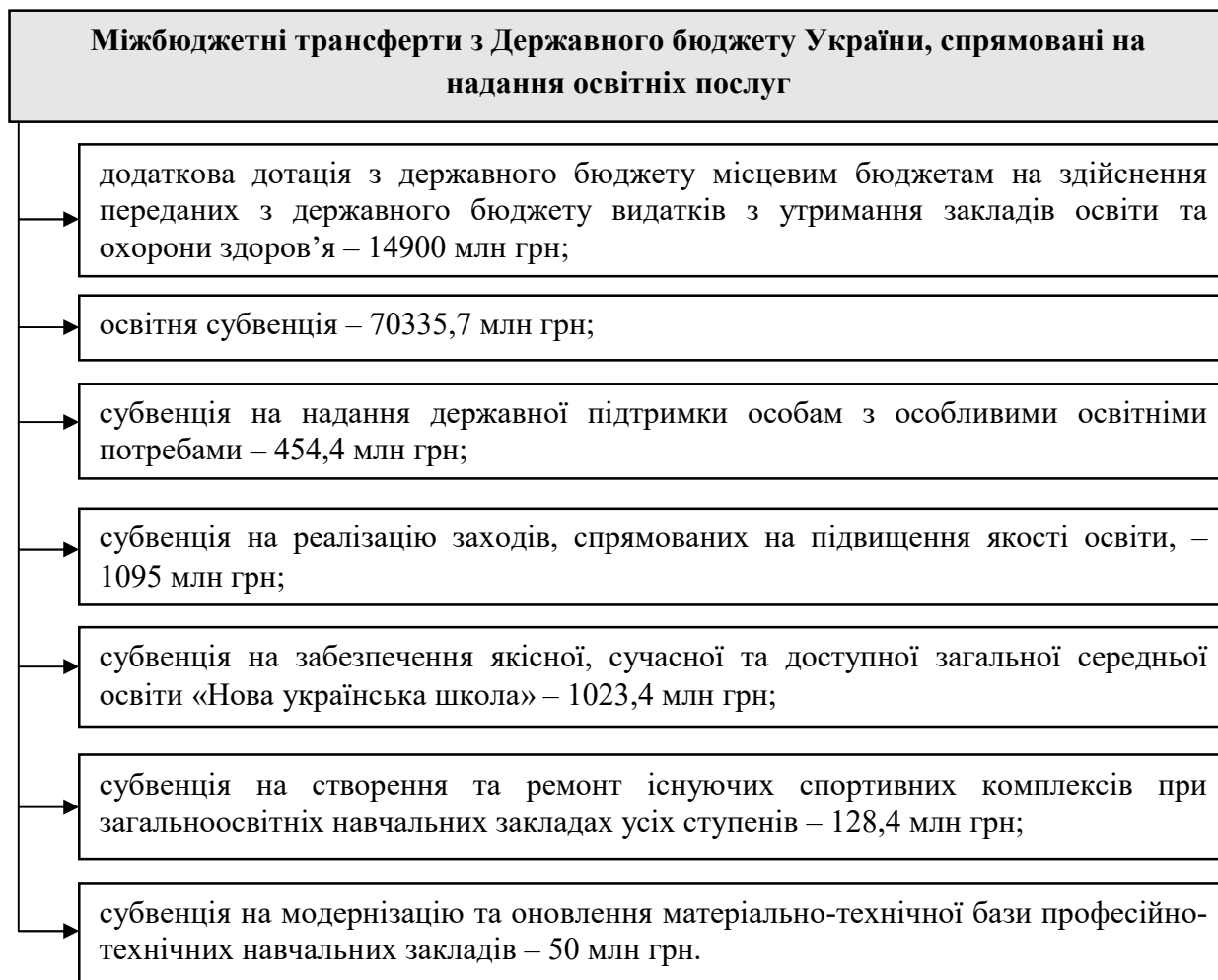

Рис. 1. Види та обсяг міжбюджетних трансфертів, які були спрямовані на надання освітніх послуг у 2020 р.

Найбільша частка серед міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України, спрямованих на надання освітніх послуг у 2020 р., припадає на освітню субвенцію.

У 2021 р. з місцевих бюджетів на надання освітніх послуг заплановано витратити 255,7 млрд грн або 45,5% від загального обсягу видатків місцевих бюджетів. У їх складі, як і в попередні бюджетні періоди, переважатимуть видатки на надання загальної середньої освіти – 60,19%.

Обсяг міжбюджетних трансфертів, які у 2021 р. отримають місцеві бюджети на надання освітніх послуг, зріс порівняно із попереднім роком і становитиме 108,6 млрд грн. Серед них найбільшу питому вагу займає освітня субвенція – 91,74%. Фактично у 2021 р. у складі видатків місцевих бюджетів на освіту 42,5% припадає на кошти, отримані з Державного бюджету України.

Важливим інструментом громадської участі у покращенні якості надання освітніх послуг на рівні територіальної громади та додатковим джерелом бюджетних ресурсів є кошти партиципаторного бюджету (бюджету участі).

«Бюджет участі – інструмент прямої демократії, за допомогою якого кожен мешканець територіальної громади має змогу долучитися до бюджетного процесу, зрозуміти його принципи та вплинути на рішення щодо видаткової частини місцевого бюджету.

Дія такого механізму полягає у розподілі частини місцевого бюджету мешканцями шляхом розробки і подання ними проєктів, спрямованих на підвищення комфортності проживання у місті та відкритого голосування за ці проєкти іншими мешканцями» [4].

До важливих проблем бюджетного фінансування освітніх послуг з місцевих бюджетів належать: «...існування необґрунтованої мережі закладів освіти, яка не відповідає сучасній демографічній ситуації та сприяє нераціональному використанню державної власності та зниженню якості наданих послуг; відсутність можливості покращення реального матеріального стану закладів освіти за рахунок держави та приватних інвесторів; перехід до фінансування освіти за рахунок освітньої субвенції супроводжується неврегульованістю процесу; перерозподіл повноважень між бюджетами різних рівнів, що зумовлений процесами децентралізації, не підкріплений відповідними змінами фінансових надходжень до цих бюджетів; неефективне використання бюджетних ресурсів надавачами освітніх послуг» [1; 3].

Отже, незважаючи на збільшення обсягу бюджетного фінансування освітніх послуг в Україні, фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження навчальних закладів, вистачає здебільшого для забезпечення їх поточної роботи, у той час як для розвитку зазначених надавачів освітніх послуг цього недостатньо. З огляду на зазначене, виникає необхідність не тільки у диверсифікації джерел фінансування, а й у впровадженні нових підходів до підвищення ефективності використання фінансових ресурсів без погіршення якості і доступності освітніх послуг для бенефіціарів.

Список використаних джерел:

1. Бенюк Л. Я. Проблеми бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 121–129.

2. Звіти Державної казначейської служби України про виконання Державного та місцевих бюджетів України з пояснювальними записками за 2016–2020 рр. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.

3. Лободіна З. Перспективи удосконалення управління фінансовими ресурсами галузі освіти. *Світ фінансів*. 2012. Вип. 1. С. 17–24.

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні: наказ Міністерства фінансів України від 3.03.2020 р. № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>.